

POŠTINA PLAČANA V GOTOVINI.

MIEN TOIR

LETN. 24
1936-1937
Štev. 6

Vsebina 6. številke:

France Jesenovec, Poživljenje dijaških društev 121 / Ivan Campa, Kadar srce zacvete... 123 / Janko Mlakar, Spomini 128 / Katarina Kniller, Beračeva 132 / Dr. Joža Lovrenčič, Student v naši narodni epski pesmi 133 / Janez Remic, Tiha pesem 138 / D. V. Fajdiga, Naši temelji 139 / Kurent, Mentorjev poverjenik 141.
OBZORNIK: Nove knjige 141 / Pomenki 142 / Zanke in uganke 144.

Uredništvo lista: Prof. dr. Joža Lovrenčič, Ljubljana, Zrinjskega c. 7. — Na uredništvo se pošiljajo vsi rokopisi in dopisi, ki so namenjeni za objavo v listu. — Rokopisi se ne vračajo. — Uprava je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 7. — Na upravo se naslavlja vsa naročila in reklamacije.

Mentor izhaja v Ljubljani med šolskim letom vsakega 1. v mesecu. — Izdaja ga Prosvetna zveza v Ljubljani (odg. Vinko Zor, Ljubljana, Sv. Petra cesta 80.) Urednik prof. dr. Joža Lovrenčič. — Tiska tiskarna Tiskovnega društva v Kranju.

Celoletna naročnina za dijake Din 30., za druge in zavode Din 40. Posam. številka Din 4.—. Plačuje se naprej. — Štev. ček. računa pri poštni hranilnici v Ljubljani 14.676. — Naročnina za Italijo: Lit. 10.— za dijake, Lit. 15.— za druge; za Avstrijo: S 4.— za dijake, S 6.— za druge. — Plačuje se po italijanskih, oziroma avstrijskih čekovnih položnicah „Katoliških misijonov“ v Grobljah pri Domžalah. — Naročnina za Ameriko 1 dolar, za vse druge kraje vrednost 4 švic. frankov. — Poverjeniki dobivajo za vsakih 10 plačanih izvodov enajstega zastonj. — Plačati pa morajo vso naročnino z vse naročene izvode pred izidom šeste številke vsakega letnika.

Dr. Ivan Pregelj -

PLEBANUS JOANES

(VIKAR JANEZ)

Roman, ki ga je označila vsa književna ocena za eno najmočnejših in najboljših slovenskih pripovednih del, opremljen z nujnim tolmačem tujih izrazov, glede zgodovinskih in krajevnih motivov i. p., naj bi imel

VSAK DIJAK!

Zato je tudi cena za dijake znižana, da si more knjigo vsak nabaviti; stane broširana Din 7.50.

TISKOVNO DRUŠTVO V KRANJU r.z.z.o.z.

FRANCE JESENOVEC:

POŽIVLJENJE DIJAŠKIH DRUŠTEV

Morda ni zame veselejšega in obenem ponosnejšega spomina na srednješolska leta, kot je spomin na dijaško življenje v društvih. Imeli smo organizacijo tridesetih višješolcev, ki smo v nji živeli in delali, delali skupno, delali stalno in vztrajno, delali z vso ljubeznijo in vsem ognjem mlade študentske duše.

V soboto popoldne smo se sestajali. Tista ura društvenega življenja je bila za nas doživetje, ki je z vso svojo polnostjo odmevalo v naših dušah in nas napolnjevalo z mislimi in nešetimi načrti za ves teden do prihodnjega sestanka, do prihodnje sobote.

Sami smo vodili sestanke, sami deklamirali in predavali in peli in razpravljali tako prosto in svobodno, pa zato tako iz srca in iskreno, ker je bilo društvo naše, ker smo ga sami hoteli, sami ustanovili, sami vodili in se v njem izobraževali. Ta organizacija je bila naša, je bila prava za jednica, kot imenuje taka društva in tako družbo moderna sociologija.

Nič manj živ pa ni ostal spomin na podobno društvo, ki sem vanj vstopil po srednji šoli. Kakšno nasprotje! Saj tisto društvo ni bilo društvo, ampak kvečjemu nekak zabavni klub. Čudno — starejši in zrelejši fantje — pa manj smisla za resnost in društvo in delo. V tem drugem društvu je bilo tako prazno, tako zaspano, tako — skoraj bi rekel — gnilo je bilo, vse mrtvo, da sem bil do dna duše razočaran. Pa je bilo iz prvega društva v drugo komaj tri mesece velikih počin. In še nekaj je bilo — prehod iz manjšega mesta v večje. V večjem mestu je pa takrat že zavel duh tiste čudne brezbriznosti, površnosti in plehkosti, ki je tako značilna za naš čas.

Ali ni življenje v društvih nadomestilo sedaj življenje na prostem, izživljanje v skokih in tekmah in zunanem slavlju in prireditvah veselja in zabav? Vse preveč se je doba zmaterializirala, čeprav se trudimo na vseh koncih in krajih, da bi jo čimprej vrnili poduhovljenju. Zato je ta prazna zunanost, ki vlada v javnem življenju, zadela tudi študenta naše dobe in ga zvalila k sebi. Razbila mu je intimna društva in delavne organizacije, vzela mu je smisel in vese-

lje za živahno delo med štirimi stenami in ga priklicala na led in skakalnice, v stadione in plesne dvorane.

Dijaška društva in življenje v njih je pa shiralo, ker ga ni več, ki bi čepel v sobici in pel in deklamiral in razpravljaj. Sobe dijaških društev so prazne in neme, vanje se čuje le še odmev s stadiona, divje ploskanje nogometašem in rokoborcem in drugim. Pa še tu ni vsega študentovstva. Kar tako pohajajo cele gručice po cestah, kar tja v en dan postajajo in žive v brezdelju...

Ne dolžim sporta, vsaj tistega zdravega sporta ne, ki je potreben študentu, da se razgiba in razvedri. Le to grajam, da je danes sport alfa in omega vsega študentskega zanimanja — kajti tisto prazno postopanje in zapravljanje časa sploh ni nobeno zanimanje.

Ne domišljam si, da smo mi v svojih društvih odkrivali nove svetote, ne, a to je gotovo, da nam je bil duh več kot materija, izobrazba več kot rekordi in kult telesnosti.

Večkrat se z začudenjem vprašam, ali sedanja doba res ne prizna več duha in njegove veličine? Ali bodo rekordi rešili Evropo pred komunizmom in drugimi nevarnostmi, ki ji pretó? Potem z mirno dušo zaprimo vse šole in vzgajališča in pošljimo mladino na stadione in v planine!

Ne, ne, nazaj v šolo, nazaj v društva! Ne mislim na prisiljena, diktirana društva, ampak v proste krožke naj vodi študentova pot, kjer se bo obnovilo intenzivno delo za vzgojo in izobrazbo, kjer bo študent izpopolnjeval svojo šolsko izobrazbo, kjer se mu bo budila iniciativnost in smisel za organizacijo, za društveno življenje.

Z zaspanostjo in brezdeljem je treba pomesti! V društvih, ki že obstoje, ustanovimo po vseh gimnazijah krožke, kjer bomo podrobno študirali vzgojo in sociologijo, književnost in narodnostna vprašanja, ki z vseh strani silijo k razpravljanju in reševanju! Pod modrim profesorjevim vodstvom oživimo nekdanje tako cvetoče krožke, obiskujemo sestanke, debatirajmo in nastopajmo tamkaj! Uspeh ne bo izostal.

Življenja, dela, gibanja je treba današnjemu študentu. Ne samo, kar moraš, kar moreš, to si storiti dolžan, te opominja pesnik Gregorčič. Narod in država pričakujeta, da boš kot inteligent na najrazličnejših mestih delal zanju. Misliš, da bo dovolj, če boš zmožen nastopati samo na stadionih? Nikakor ne! Sodnik boš in duhovnik, učitelj in zdravnik in inženir. Za delo v vseh teh poklicih se boš pa pripravil v šoli in v društvih! Osebnosti potrebuje naš čas. Toda osebnosti rastejo le v šoli in samovzgoji in izobrazbi. Mrtvake in postopače bo pa narod izbrisal iz vrst svojih voditeljev in izobražencev, če se bodo spet kdaj prikopali na odgovorna mesta.

Slovenski študent! Naj ne bodo zaman vabila pesnika Otona Župančiča, ki ti tako lepo kličejo:

„Zdaj zvezde ugodne vladajo,
zdaj semena zlata padajo,“

padajo na tvojo njivo v šoli, v knjigi, v društvih, na koncertih in akademijah ter v gledališču. Vzemi ta semena, naj vzklijejo v tebi, ne hodi brezbrizno mimo njih na široko cesto brezdelja in lenobe! Glej, da ne bo prepozno, kajti:

„Po bliskovo gre vseh živih dan,
kdor ga je zamudil, ves klic zaman,
doživi ga le, kdor je pripravljen nanj!“

IVAN ČAMPA:

KADAR SRCE ZACVETE...

Dijaška zgodba.

6.

Ko je Vane med počitnicami premišljal, kako je nekoč vsekrižem obljubil, da se bo učil in se poboljšal, ga je bolelo srce, da je vse besede prelomil. Vse dni ga je tako peklo, da ni imel od počitnic popolnoma nič.

Najhuje mu je bilo radi tete. Sam ni vedel, kaj naj počne in kako naj se ji opraviči, ker je tako grdo naredil z njo. Končno se je odločil, da ji piše. In tako jo je prosil odpuščanja, da so mu kapale na papir debele solze in so mazale besede v pismu.

Ko je videl doma velikó revščino, v kateri živijo, so se mu neizrečno zasmilili — prvič v življenju. Videl je, kako se mati in oče trudita za vsako paro, da bi preskrbela številno družino. Vedel je, kako mati komaj čaka, da bi ji kdaj priskočil na pomoč, zato je odločno dejal: „Moram, moram!“

S počitnic se je vrnil popolnoma drugačen. Treba bi mu bilo nove obleke in še marsikaj drugega, a je potrpel. Ni si upal prositi in tudi hotel ni.

Pri Mejačevih so ga sprejeli s tisto prijaznostjo kot kdaj prej. Posebno najmlajša dva sta ga bila vesela. Jokala sta, ko je odhajal na počitnice, in zdaj sta bila spet vsa v poskoku, ko se je vrnil. „Gospod Vane, gospod Vane, spet bo lepo! Tako je bilo dolgčas, ko vas ni bilo, prav nič se nismo znali sami igrati. Zdaj se bomo pa spet, kajne?“

„Bomo se, toda drugače, kot smo se dozdej!“

Saj so ga imeli vsi tako radi! Celo služkinje. Vedno je znal kaj veselega povedati, če je bil še tako žalosten. To je bila njegova posebnost. Drugim ni hotel nikdar pokazati, kaj nosi v sreč. Rajši je ostal doma, kakor da bi moral biti v družbi žalosten. Zato so mislili, da je vedno tako vesel, vedno tako živahen. V resnici pa je nosil v sreč tak pekel, da nihče ni mogel slutiti, celo Viljem ne. Boril se je sam s seboj in ni vedel, kam naj gre. Ali naj se odreče Nives, ki jo ima tako rad, da se bo s tem izkazal hvaležnega teti, ki ne vé, kaj mu je. Ali pa naj še naprej drevi v pogubo? — Ni ga bilo, ki bi mu bil svetoval...

Sklenil je, da bo ubral srednjo pot.

„Saj je kdo drugi tudi zaljubljen,“ si je dejal, „pa vendar ni tak kot jaz. Zakaj me te, kar bi moralo biti najlepše, drži kot peklensko zlo in me hoče oropati vsega, vsega?“

Čas od božiča do velike noči mu je potekal brez posebnih doživetij. Pod zavestje obljube, ki jo je dal o božiču teti, se je kljub vsem vihram, ki so se podile v njegovi duši, trudil z učenjem in se je v šoli temeljito poboljšal, tako da je bila Lenčkina gospa, ki je pozabila na svojo pretnjo glede denarja, zadovoljna. —

Pri Mejačevih so se samo še včasih igrali in se podili po Viljemovi sobi. Tedaj je bila Nives besna. Opazila je Vanetovo spremembo in zgrabilo jo je, da mu ni več zanjo toliko kot nekdaj. Poskusila je vse, da bi ga spet spravila v nekdanje razpoloženje.

Nives je bila tedaj v tistem času, ko je dekle taka kot ognjenik. Nastavljala se mu je povsod, kjerkoli je mogla. Če ni šlo drugače, je nenadoma nalašč spodrsnila sredi sobe in telebnila, kot je bila dolga in široka po tleh, samo da jo je šel Vane pobirati. Bila je živa kot vsi Mejačevi. Včasih je bliskoma pograbila Vanetovo roko in si jo z vso močjo pritisnila na prsi, da ji je potem delalo srce kot v stopah od razburjenja in ugodja. Če ni mogla drugače, ga je ugriznila, uščipnila ali karkoli, samo da ga je razpalila.

Ni bilo dolgo in Vane je bil spet stari Vane. Saj se mu ni bilo čustvo do Nives nikdar niti malo ohladilo, a zadnje čase je vendar delal vse s pametjo. Kmalu pa je spet padel v tisto, v čemer je bil pred božičem...

Po veliki noči Mejačeve Hilde ni bilo več v šolo. Sprva so v razredu mislili, da je bolna, kar ni vzbujalo nobene pozornosti. Ker pa le ni bilo o njej od nikoder glasu, je sošolce začelo zanimati, kaj je z njo. Spraševali so Vaneta, če kaj vé, toda ni ma bilo nič znanega. Kako neki? S Hildo sta se le redko kdaj pogovarjala in tudi takrat samo glede šole. Sicer pa je bilo videti doma in v šoli, da se ga izogiblje in gleda nanj nekako z viška. Vedela je, da je zaljubljen v njeno sestro in ona vanj, zato je oba mrzila, sama ni vedela zakaj.

Vendar je tudi Vaneta zanimalo, zakaj Hilda več ne obiskuje šole, in nekoč je Viljema vprašal, kako to. Ni mu hotel povedati nič določnega, le to je dejal, da najbrž ne bo več hodila. To je Vane povedal v razredu in dekleta so takoj začela ugibati, kaj naj bi bilo vzrok.

Govorili so to in ono, vendar ni nihče vedel pravega. Pri boljših družinah je sploh navada, da vsako stvar drže v veliki tajnosti, lepega dne pa bruhnejo v svet z novico, ki je po vsem mestu predmet razgovorov za nekaj dni.

Tako je bilo tudi zdaj pri Mejačevih. Nekega dne se je navsem lepem izvedelo, da se bo Hilda poročila. Nihče ni mogel zares verjeti in vsi so mislili, da je kdo kar tja v en dan vrigel to v svet. Ko pa se je pojavila v razredu Hilda in povabila vse sošolke in sošolce na poslovilni večer, ni bilo čudenja ne konca ne kraja.

Hilda je naročila, da morajo priti vsi brez izjeme in vsakdo naj prinese s seboj vrečo smeha in dobre volje.

Zvečer je bila velika Mejačeva obednica polna mladih povablencev. Velika večina še nikdar ni bila na taki prireditvi, zato so se vsi zdeli silno počaščeni. Marsikomu je bilo tudi nerodno, ker se je čutil preokornega, in spočetka se razpoloženje kar ni hotelo razviti; toda Hilda, ki se je obnašala tako pokroviteljsko, kot bi bila že bogve kaka gospa, je znala vse spraviti v dobro voljo in tudi za Vaneta je imela nocoj prijazno besedo. Posadila ga je celo prav poleg sebe, češ, da se „domačemu človeku“ pač spodobi tako. Nocoj je bila sama gospodar pri hiši. To si je izposlovala od staršev, zato ni bilo nikogar drugega na spregled.

Nives, ki je sedela nasproti Vanetu, je bila neobičajno dobro razpoložena. Bila je kot živo srebro in počenjala je take, da so gostje pokali od smeha.

Ko je prišlo po večerji na mizo vino, so se jeziki razvezali tudi tistim, ki si dotlej kar niso upali z besedo na dan. Sredi najboljšega razpoloženja je nekdo nenadoma predlagal, da mora Vane čestitati Hildi, ki se je rešila šole in jo zamenja z bogatim ženinom, tovarnarjem v nekem mestu na Gorenjskem.

Vanetu je bilo silno nerodno in se je branil; tudi Hilda je prav narahlo zardela. Tedaj pa je Nives zahtevala, da Vane mora, če drugim ne, vsaj njej na ljubo, rešiti naloženo nalogo.

Vane se ni mogel več upirati. Vstal je in govoril tako pomembno in v šaljšivi obliki, da so se drugi od srca smejali, Hilda sama se mu je pa še prav posebno zahvalila.

Medtem ko se je vesela družba po Vanetovem govoru še bolj razživela, je Nives odfrlela v stransko sobo, kjer je bilo pripravljeno za ples, navila gramofon in priplesala v sobo. Ustavila se je pred nekim dijakom, se mu z navajeno afektiranostjo poklonila skoraj do tal in dejala: „Smem prositi?“ Že v naslednjem trenutku sta se odvrtila v „plesno dvorano“ in takoj za njima se je utrgal še cel plaz parov. Pri mizi so ostali samo Hilda, Viljem in Vane, ki ni znal plesati, čeprav bi se nocoj rad vrtel, ker je bila Nives tako razpoložena, in še nekaj drugih, ki so imeli ples za pregrešno stvar.

Med temi se je razvila živahna debata o najrazličnejših stvareh. Vane je opazil, da Hilda že v marsikateri stvari ni več istega mnenja, kot je bila nekdanj, in da svojim nekdanjim najvernejšim somišljenikom v marsikateri stvari ugovarja.

Vanetu je bilo videti, da sicer ni več tako strupen, kot je bil nekdanj, vendar je bil še vedno čuden človek. Često se je zgražal nad pisanjem raznih brezverskih listov, vendar pa ni privoščil tudi onim, ki so zagovarjali vero, drugega kot ironičen posmel. V tem Vane često sam sebe ni razumel. Še najpraviše je označil ozračje, v katerem je živel, Viljem, ki je dejal, da je Vane mlačen.

Ko se radi neke stvari niso mogli zediniti, je Viljem prosil Vaneta, naj stopi v fantovsko sobo in prinese časopis, kjer je članek, o katerem so se prerekli.

Vane je moral skozi kopalnico. V temi sta se nenadoma srečala z Nives, ki je prihajala od druge strani. Ko sta trčila skupaj, je pritajeno vzkliknila, da je vztrepetal. Dekle se ni moglo več obvladati: objela ga je in z vso silo prižela k sebi. Vane je čutil, kako je Nives od plesa razpaljena. V občutku samote je tudi v njem vzplapolalo. Če bi bil zdaj tudi Viljem tukaj, bi jo bil morda obsul s poljubi, sam pa si ni upal ničesar. Bil je čuden človek: tako je hrepenel, da bi dobil Nives kdaj na samem. Kaj bi bil naredil! Zdaj pa, ko nenadoma stojita tukaj in nihče ne sluti, da sta sama, si ne upa ničesar. Zakaj ne?

Nives je čakala, da jo bo poljubil, a ni dočakala. Rada bi ga bila prosila, ali toliko ponosna je le bila, da se je premagala. Ker Vane ni mogel drugega kot to, da je z nepopisnim hrepenenjem dihnil neskončno pobožno: „Nives!“, ga je spustila in odbežala. Zaprla se je v dekleško sobo in se zjokala kot ženska, ki ne more dobiti utehe svojemu hrepenenju.

Vane je ostal nem in ni razumel ničesar. Premišljal je, zakaj ji ni planil okrog vratu, in je ostal ves srečen že radi tega, ker jo je smel čutiti v svoji bližini. Ni mogel razumeti, da je že minilo, kar je bilo tako lepo...

Ko se je vrnil k družbi, je bil tako čuden v obraz, da so ga vsi pogledali. Hilda se je ozrla v drugo sobo in ker ni videla sestre nikjer, ji je bilo takoj jasno, da se je nekaj zgodilo.

Debata, ki je bila prej tako živahna, se je zaključila in vse razpoloženje je bilo nenadoma razdrto. Tudi med plesalce je bilo leglo nekaj čudnega in kljub temu, da si je Hilda prizadevala znova vzbuditi dobro voljo, se ji ni posrečilo in proti polnoči so se gostje poslovili. Nives je po onem večeru strastneje iskala na Vanetu slabih lastnosti, ki jih prej ni videla. Začela ga je primerjati s svojim domačim učiteljem, mladim profesorjem, ki še ni bil nastavljen.

„Oh, Vane je taka mevža, ta se pa nič ne boji. Ta, ta!“

In je iskala in razmišljala vedno dalje, dokler ni končno popolnoma zamrzila Vaneta in skrivaj vzljubila svojega učitelja.

Vane pa je nosil v sebi pekel. Ni mogel spraviti v sklad svojega obnašanja do tete in svoje ljubezni do Nives. Vedel je, kako je priklenjen nanjo, a čutil je tudi, da ga nekaj opominja in z nepremagljivo silo vleče k teti.

Ta razklanost ga je tako bolela, da ni vplivala samo na njegovo duševnost, temveč mu je slabila tudi telo. Vse noči se je brez spanja premetaval v postelji in prižigal cigareto za cigareto. V dobrem mesecu ga je tako vzelo, da je bil suh ko trska.

Nihče ni vedel, kaj mu je. Ko je prišel nekoč ravnatelj v razred, ga je videl in ga takoj poslal k zdravniku. Pa tudi zdravnik ni mogel nič pravega ugotoviti. Dal mu je samo neke kapljice za spanje in mu je za štirinajst dni prepovedal hoditi v šolo . . .

V naravi je bila pomlad. Vse je ozelenelo in vrti okrog vil so bili že zdavnaj v zgodnjem cvetju. Tako lepo je bilo povsod, le v Vanetovi kletni sobi je bilo pusto in prazno. Malokdaj se je prikradel sončni žarek vanjo. Vane je sovražil ta nezdravi in zatohli prostor, kjer se je noč in dan razkrajal dim preobilnih cigaret; in zbežal je ven, na polje in v gozd.

Tiste dni, ko ni hodil v šolo, je šel vsako jutro na vse zgodaj daleč na polje prav tja do reke. Tam je legel pod zeleneče drevo v mehko travo in presanjal ves čas. Pogled se mu je gubil v daljo, včasih je zrl za škrjančkom in ko ga je izgubil izpred oči, je še dalje stmel v nebo. Večkrat se mu je zdelo, da je brez misli in da živi v neki neobčutljivosti, ki je bila prijetna.

Kaj vse mu je prišlo v teh urah na misel! Vse svoje življenje je preresetaval. Bilo je tako izgubljeno in ničvredno! Karkoli je premišljal, vse se mu je zdelo nerazrešljiva mreža velikanskih nasprotij.

Kje je tisti Vane, ki je bil nekoč tako dober? Ni ga več, utonil je v megló. In kje je njegova otroška vera, ki mu jo je teta s toliko ljubeznijo vcepila v srce? Vane se je s strahom zavedel, da nič več ali skoraj nič več ne véruje kljub dokazom pri veronku, ki ga je katehet tako dolgočasno razlagal. Zanj je bila zdaj prvi bog Nives, samo Nives. Joj, daleč je zašel, a zdaj ne more več nazaj. Ko bi vedela teta, ki toliko premoli zanj!

Stresel je z glavo, kot bi se hotel znebiti teh čudnih misli. Kaj ni nekoč nekaj docela drugega napisal v dnevnik? Ne, o tem ni hotel razmišljati. Strah ga je bilo samega sebe.

Okrog njeza so cvetele spominčice. Nekega dne jih je nabral v šopek, da bi jih nesel Nives.

Viljema tisto popoldne ni bilo doma, odpeljal se je bil s hlapcem na sprehod. Nives pa je bila na vrtu in je plela gredice.

Potihó se ji je približal, da ga niti opazila ni, ali pa ga ni hotela. Stopil je prav do nje na gredico. Tako je bila lepa, ko je v sinjem krilu čepela med cvet-

jem in so se ji plavi lasje usipali čez obraz. Omamljen se je sklonil nadnje in jo pobožno poljubil na lase.

Kot bi jo pičila osa, je planila kvišku.

„Kaj si drznete, strahopetec beraški?! Prosim, da takoj zapustite vrt, sicer bom zakričala in poklicala mamo!“

Vsaka beseda je bila pretehtana do najrahljčjšega odtenka v glasu in naglasu. Dobro je vedela, kako bo učinkovalo.

Vane je okamenel. Bled kot stena ni mogel prvi trenutek iztisniti niti najmanjše besedice iz ust.

„Kaj še čakate? Pojdite!“

„Ali... Nives...“

„Pojdite, sem dejala! Kaj si domišljate? Pri meni niste ničesar zgubili, zato tudi ne iščite ničesar. Pustite me v miru!“ — Pobralla je pralico in kot da se ni nič zgodilo, odšla v cvetličnjak, kjer se je zaklenila.

Vane je mislil, da se vesoljni svet podira na njegovo glavo. V tem kratkem hipu se je v njem zrušilo vse. Poslednji konec razsodnosti ga je zapustil. Opetekajoč se je stopil iz vrta in trudno šel čez dolgo dvorišče proti izhodu. Kot v megleni dalji je videl deklo, ki je iz stanovanja opazovala ves dogodek na vrtu. V veži se je za trenutek naslonil ob ograjo stopnic, ker se je bal, da se ne bi zgrudil. Globok vzdih se mu je iztrgal iz najglobljega kotička srca. Zatulil bi bil od bolečine kot ranjena zver, a se je premagal. Odšel je proti domu kot bolnik, ki je po dolgi boleznii prvič vstal iz postelje...

*

Od tistega dne se Vane ni več pokazal k Mejačevim. Niti Viljema ni hodil več podučevat. Zaživel je neko življenje, ki ni bilo vredno imena. Potikal se je okrog in začel zanemarjati vse, celo jed. Malokdaj je prišel pred polnočjo domov, a še tedaj ni spal. Samo kadil je vse dni in noči. Zdelo se mu je, da to tako blažilno vpliva nanj. Če ni bilo drugače, je šel skrivaj v poznih večernih urah na ulico in pobiral ogorke, ki jih je potem zavijal v časopisni papir. V nekaj dneh je postal tak, da ga je bilo težko spoznati. Lase je imel kar naprej zmršene, ker je neprestano ril po njih, v obraz je upadel in okrog oči so se mu naredile zabrekle vrečice; bolj je bil podoben stareu kakor človeku devetnajstih let...

Mejačevi so le nekoliko slutili, kaj se z njim godi, toda pravega niso vedeli, kajti Nives je vso zadevo spretno prikrivala in ni nikomur nič zinila, ker je dobro vedela, da bi bila mama silno huda, če bi izvedela.

Viljema je pekla vest, ker je nekoč samo namignil Nives, da je preveč prijazna z Vanetom. Vedel je, da se je med njima zgodilo nekaj silnega, toda ni se upal vprašati Nives, ker se je bal resnice. Ne bi mu dala vest miru, kajti na vse zadnje mu je bil Vane le najiskrenejši prijatelj.

V Vanetovi duši pa se je zbiralo kot črn oblak, ki se širi in širi in grozi kakor pošast, ki bo pravkar rodila drugo, večjo in strašnejšo. Ob koncu leta, ki je medtem prišlo naglo kot ura, mu ni bilo prav nič za to, da je izvršil razred po milosti profesorjev brez vsakega spotikljaja.

Kaj spričevalo, kaj redi! To, kar je zadnjič doživel ob Nives, je bilo prvo veliko spoznanje in razočaranje nad tistim svetom, kjer je kot v sanjah nekaj časa živel, a je moral iz njega, ker ni spadal vanj.

O, kako prav je imel Cene, ko mu je nekdanj pripovedoval o bogataškem sveću. Tedaj ga Vane ni hotel poslušati, a danes je prepozno. Hudo mu je bilo, da se je izneveril prijatelju, ki mu je bil nemara edini iskren. Če bi mu zdaj potožil svoje gorje, bi se mu morda le smejal in mu dejal, da mu je čisto prav, ker ga ni hotel poslušati.

Kako mu je že zabrusila Nives? Da, strahopetec beraški! Res, dobro, do dna ga je spoznala: vse njegovo bistvo in pokolenje je izrazila v dveh besedah. Ona ga je spoznala do kosti že ob prvem svidenju, on ji je pa šele zdaj videl v dno duše.

O Cene!

(Dalje.)

JANKO MLAKAR

SPOMINI

Variatio delectat.

Nekje sem bral, da ni nič težjega, kakor prenesti dolgo vrsto prijetnih dni. Mislim pa, da to ni res. Gotovo je še težje prenesti dolgo vrsto neprijetnih dni. Res je, da se človek naveliča pojedin, ki se vrste dan za dnevom, da nima niti časa lačen biti. Še hitreje se pa naveliča dan na dan lakoto trpeti. Toda, najbrž je hotel tisti, ki je zapisal besede o prijetnih dnevih, poudariti to, kar trdi latinski pregovor: Variatio delectat.¹

Na nekem izletu sem si ogledal z deklicami tovarno „Peko“. Tam smo videli delavca, ki ni imel drugega dela, kakor da je rezal podplate. Vse njegovo delo je tičalo v tem, da je vtaknil kos usnja v stroj, iz katerega so potem odletali urezani podplati. In to dela mož dan na dan, mesec za mesecem, leto za letom. Pri takem delu mora človek tako rekoč sam stroj postati. Vse delo opravlja mehanično, ne da bi zraven mislil, brez zanimanja, brez veselja. Enoličnost ubija.

Pedagog se pa ne more pritoževati čez enoličnost svojega dela. Za to že poskrbi pred vsem mladina, potem pa tudi razni reformatorji in deformatorji, ki se vtikajo v njegovo delo. Ako bi bila vsaka sprememba vir veselja, potem bi bila učiteljska služba kar prepojena z veseljem.

Jaz sem imel na šentjakovski šoli toliko spremembe v svojem delu, da mi je bilo včasih že nerodno. Poučeval sem v vseh razredih, ki jih je bilo 18. In to so bili res razredi, ki jih je bilo lepo pogledati. V vsakem razredu je sedelo nad 60 deklic, v nekaterih celo nad 70. Učni uspehi pa navzlic tolikemu številu niso bili nič slabši, če ne celo boljše kakor dandanes v razredih, v katerih se učenke z učiteljico vred dolgočasijo, ker jih je še za nagajanje premalo.

Meni so delali, vsaj v prvih tednih, največ preglavice otroci v prvem razredu. Uhajali mi sicer niso več, kakor svoje dni prvo šolsko

¹ Sprememba razveseljuje.

uro v Postojni. Trajalo je pa le precej časa, preden smo se med seboj spoznali. Nekatere deklice so postale hitro zaupljive ter mi rade odgovarjale. Bilo jih je pa vsako leto nekaj vmes, ki so več tednov trdovratno molčale. Sedele so v klopih kakor kipi ter se najboljše počutile, če sem jih pustil v miru.

„Ali se že znaš pokrižati?“ sem vprašal neko uro Danico, ki je imela sicer med odmorom glavno besedo v svoji bližnji okolici.

„Ne.“

„Zakaj te pa niso doma naučili?“

„Ne znajo.“

„Kaj pri vas nič ne molite?“

„Prav nič. Ne zna nobeden moliti.“

Pri vsakem odgovoru je takoj sedla ter s tem jasno izrazila željo, da bi bil najin razgovor hitro končan.

Takoj naslednjo uro sem v tretjem razredu prijel njeno sestro.

„Polda, zakaj pa ne naučiš Danice križa?“

„Saj sem jo učila, pa se ga noče naučiti. Vedno pravi, da se nima za kateheta nič učiti.“

„Danica je rekla, da pri vas doma sploh nihče ne zna moliti.“

Tu se pa Polda spusti v jok, zlasti še, ker se je ves razred zgrozil nad „brezbožno“ družino, ki ne zna moliti.

„Danica laže. Vsak večer molimo skupaj, Danica se pa niti ne oglasi. Mama jo je že nabila, pa nič ne pomaga.“

Otrok je očitno uganjal „pasivno resistenco“, ki je bila pa čez nekaj tednov zlomljena, in Danica se je tekom leta temeljito poboljšala.

Sicer se pa ne zgodi tako redko, da se začetniki upirajo učenju.

Malo Vlasto je učiteljica zatožila mami, da kaže premalo zanimanja za računstvo. Doma so jo zato poklicali na odgovor. Vlasta je pa odločno izjavila: „Jaz se že ne bom učila tistih neumnih kljuk. Pa še vsaka je drugačna!“

Čez nekaj tednov se je tudi Vlasta sprijaznila s „kljukami“.

Jako dobro mi je ostala v spominu Cenka, prav zato, ker se tak tip učenke nikdar več ni ponovil. Imela je sestro v 4. razredu, ki je morala prvi teden poleg nje sedeti, da je ostala v šoli. Pri meni se celo četrletje niti toliko ni oglasila, da bi vedel, kakšen glas ima.

Nekega dne zapazim, kako je zavidljivo gledala druge deklice, ki so dobile podobice.

„Če oblubiš, da se boš naučila očenaš, jo tudi tebi dam.“ ji pravim prijazno.

Cenka je že stegnila roko, pa jo je hitro zopet umaknila. Bila je tako trdovratna, da tudi za podobico ni hotela prelomiti molčečnosti. Po Miklavžu je začela pa naenkrat odgovarjati. Kakor sem pozneje zvedel, jo je parkelj že imel v košu ter jo je šele potem izpustil, ko je sveto obljubila, da ne bo v šoli nič več trmasta.

Da, Miklavž in parkelj sta v vzgoji malih važna činitelja, tudi pri abecedarjih, ki še vanja verujejo. Sicer smo pri nauku o angelih

Miklavževo spremstvo razkrinkali, njegove posvečene osebe se pa nismo dotaknili.

Prišel sem s tem, da sem vprašal otroke, če so videli že kakšnega angela. Seveda so jih videli, največ v Unionu in Narodnem domu. Ko sem vprašal, če so bili to pravi angeži, se je vselej katera oglasila, da niso.

„To so le preoblečene punčke.“

Zanimivo je bilo, kakšne obraze so pri tem druge deklice naredile. Nekatere so se pomenljivo nasmehnile, češ, saj vemo, kako je. Druge so bile žalostne, ker niso videle pravih angelov. Bile so pa tudi vmes take, ki so se za njihovo pristnost ogorčeno potegnile.

„Ni res,“ je trdila mala Tilka, vsa rdeča v obraz, „jaz pa vem, da so to zaresni angeži. Saj mi je mama rekla.“

Jaz sem seveda pritrdil tistim, ki so izjavile, da so „Miklavževi angeži“ preoblečene punčke.

Pri neki taki priliki se je v zadnji klopi oglasila Pepca, ki je v razboritosti, čeprav ne v zaupanju, nadkriljevala druge:

„Saj sv. Miklavž tudi ni pravi.“

Tega vprašanja pa nisem pustil razmotrivati, ker nismo še prišli do — svetnikov. Zadovoljili smo se že s spoznanjem, da so vsi angeži, dobri in hudobni, duhovi. Večinoma so pa otroci do nastopa sv. Miklavža na to že pozabili.

Ko pridem nekega popoldneva v šolo, so me otroci sprejeli s presenetljivo novico, da je „Mari parkelj pisal“. Nesrečnica je sedela vsa strta v klopi ter se grdo držala.

„Ali ti je res parkelj pisal?“ jo vprašam sočutno.

„Res.“

„No, pa pokaži!“

„Pismo je vse osmojeno,“ so mi uslužno razložile druge deklice. „Prišlo je gotovo naravnost iz pekla.“

In res je bilo precej osmojeno, pismo in ovitek. Glasilo se je pa takole: „Draga Mara! Žvedel sem, da si jako poredna, da se nočeš učiti in da ne ubogaš. Če se ne poboljšaš, pridem s sv. Miklavžem ter te odpeljem s seboj v pekel. Te najlepše pozdravlja tvoj Parkelj.“

Otroci so gladko pozabili, kaj smo govorili o duhovnosti nebeških nekako občudovanje. In kako tudi ne, saj korespondenca s peklom ni kar takole.

„Sedaj se pa tako boji,“ je rekla njena prijateljica Ida, „in pravi, da se bo pod posteljo skrila, kadar bo prišel sv. Miklavž.“

„Pa se ne bom,“ je oživela sedaj Mara. „Papa je rekel, da ne bo dovolil, da bi me parkelj vzal, če bom pridna. In sedaj sem bila že cele tri dni pridna.“

Otroci so gladko pozabili, kaj smo govorili o duhovnosti nebeških in peklenskih duhov, prav tako tudi na preoblečene punčke.

Včasih, zlasti v prvih letih svojega službovanja, sem šele pri ponavljanju spoznal, da nisem kakega pojma zadosti jasno razložil. Tako se mi je na primer zgodilo pri zgodbi o Lazarjevem obujenju.

Praden sem začel o tem govoriti, sem deklicam najprej pojasnil pojma „brat“ in „sestra“. Take male abecedarice nimajo namreč doma bratcev in sestic, marveč samo Janezke, Tončke, Milke in Ančke. Ko sem jim na dolgo in široko razložil, v kakšnem sorodstvenem razmerju so bili Lazar, Marija in Marta, sem se hotel prepričati, če so me otroci razumeli. Za poizkus sem si izbral Katrico, ki je imela brata Andrejčka.

„No, Katrica, kako je tebi Andrejček v sorodu?“

Katrica me pogleda s svojimi velikimi očmi ter se strumno odreže: „Andrejček je moj sin.“

Otroci so ostali popolnoma resni. Šele potem, ko so videli, da sem se nekoliko nasmejal, so se zasmeli, pa le iz uslužnosti. Glede sorodstva so bili najbrž istih misli kakor Katrica.

Seveda, ko je „Andrejčkova mati“ videla, da sem se smejal, je takoj zapazila, da je nekaj neumnega zinila, in po licih so ji začele polzeti debele solze. Pa so se kmalu posušile.

„Kajne, Katrica, ‚moj brat‘ si hotela reči,“ sem jo skušal potolažiti. Pa je samo pokimala. Ali ni zato z besedo pritrdila, ker ji je šlo na jok, ali pa še ni bila popolnoma prepričana, da Andrejček ni njen sin.

Neko uro sem učil otroke „Angel Gospodov“.

„Druga katica se glasi: ‚Glej dekla sem Gospodova, zgodi se mi po tvoji besedi.‘ To pa že znate, kajne? No, Zajček, kdo je to rekel?“

In mala Zajec Nada je prestrašeno vstala ter boječe zajecljala: „Prosim, jaz... jaz ne.“

„To pa rad verjamem, da nisi ti tega rekla,“ se nasmejim in otroci so se seveda tudi smejali.

Nada je začudeno gledala okrog sebe, kaj je na tem smešnega, da je branila svojo nedolžnost, ko res ni nič rekla. Najbrž ni poslušala, pa je mislila, da sem vprašal, kdo je govoril nepoklican.

Poučevanje na šentjakovski šoli ni bilo kljub velikemu številu učenk posebno težavno, zlasti še, ker so bili razredi večinoma jako disciplinirani. Imel pa je vsak razred nekako svojo „barvo“, v kateri se je razločeval od drugih. To barvitost je določala v prvi vrsti mladina, potem pa tudi, in ne v majhni meri, razredna učiteljica, zlasti še, če je učila vse predmete sama. Ker je bila nekako „mati“ svojega razreda, je bil njen vpliv jako velik. Kjer je razredna učiteljica svoje učenke ljubila ter zanje prav po materinsko skrbela, je rada videla, da so imele tudi v verouku dobre rede. Tak razred je bil vedno dobro pripravljen in zato smo se vsi veselili verouka, deklice in jaz.

Zapazil sem pa tudi, da ni vsaka učiteljica za vsak razred enako dobra. Tako je bila pred nekaj meseci umrla učiteljica Mattanović kakor nalašč za prve tri razrede. Začetnice potrebujejo namreč tudi v šoli vsaj nekoliko materinske nege in nežnosti. S to pa Mattanović ni štedila. Zato so bili otroci iz njenega razreda vedno jako ljubeznivi in zaupni.

Nasprotno si pa kake Zemme ali Borovsky niti predstavljati nisem mogel kot učiteljico prvega ali drugega razreda. Zdi se mi, da bi se bili prav težko vživeli v mišljenje abecedaric.

Jaz sem se moral seveda vživeti v vse razrede. Mislim pa, da bi mi bilo danes prav nerodno, če bi moral v prvi razred osnovne šole ali na — moško gimnazijo.

Nekega večera sva šla z Janezom Evangelistom Krekom po Poljanah. Imel je kakor navadno nagelj v roki ter mi razlagal, da sem jaz za fante izgubljen.

Veš, Jože,“ (pri njem je bil vsak Jože) „ti si ‚en ferderban‘ človek. Kdor je vedno med puncami, ni niti toliko sposoben, da bi dva poba organiziral. Zato ne boš nikdar mogel med fanti ali možmi delovati. Za kakšno dekliško Marijino družbo te bodo morebiti lahko porabili, za naša društva si pa izgubljen. Med ženske si se vtaknil in med ženskami boš ostal. Sploh, kakor sem že dejal, ‚ferderban človek‘.“

Na te besede sem se spomnil, ko sem v dvaintridesetem letu sedanjega stoletja stopil prvič v šesto na „zavodih sv. Stanislava“, kjer sem nadomestoval obolelega kateheta Pavlina. Priznati moram, da nisem tega s posebnim veseljem storil. Kar nekam neprijetno mi je bilo, ko sem se ozrl s katedra na fante, od katerih so bili nekateri že popolnoma dorasli.

Res, disciplina je bila vzorna, da sem se kar čudil. Mislim sem, da so bili zato tako mirni, ker sem jim bil v šoli še „homo novus“, pa je bilo vse naslednje ure prav tako.

Po hodnikih popoln mir kakor v kartuziji, nikjer glasu, čeprav so bila vrata v razredih, kjer še ni bilo profesorjev, na stežaj odprta. Povsod so fantje stoje in molče pričakovali profesorja. Med poukom so mirno sedeli in poslušali, da je bilo veselje razlagati. In vendar se jih nisem mogel privaditi. Ko smo se koncem leta poslovili, smo si bili prav tako tuji kakor prvi dan, ko sem stopil pred nje.

Morebiti je pa Evangelist le imel prav, ko mi je rekel, da sem „en ferderban človek“.

(Dalje.)

KATARINA KNILLER:

BERAČEVA

Sedemdeset, sedemdeset let
sem berač in hodim s cajno,
sedemdeset let teptam že svet,
molim in godem na lajno.
Sedemdeset let že nosim križ
po Kalvariji življenja,
sedemdeset let me bije bič,
bič lakote in trpljenja.

Sedemdeset let žolčevino sem pil,
ki v dar so mi jo dajali;
sedemdeset let zaničevan sem bil,
let sedemdeset so me psovali.
Zdaj beračim ob Tvojih nogah, o Bog:
ostanek dni mojih spreglej mi,
odvzemi križ mi, reši me nadlog —
v kraljestvo beračev me sprejmi!

ŠTUDENT V NAŠI NARODNI EPSKI PESMI

V naših časih, ko ima že sleherna vasica svojo šolo, ko ni mesta, ki ne bi imelo vsaj meščanske šole, če že ne gimnazije in drugih srednjih šol, in imamo v Ljubljani svoje vseučilišče, ko je naval na srednje šole in na univerzo tolik, da je že kar nadloga in da absolventi sami ne vedo, kam bi s svojo izobrazbo in so s starši vred razočarani po končanih študijah, je vsa lepa romantika dijaškega življenja izginila.

Nekoč je bilo drugače.

Naše ljudsko šolstvo, katerega početke moremo postaviti v drugo polovico 18. stoletja, ni staro niti dve sto let, naše gimnazije, ki so jih ustanavljali po naših mestih novi menihi — jezuiti, so iz začetka 17. stoletja. Kar je bilo sicer pred to dobo šol na našem slovenskem ozemlju, so bile samostanske, stanovske in še kapiteljske šole v glavnih mestih, kolikor jih je sploh bilo.

V tistih časih je bil študent bela vrana. Naš človek, ki je bil v vsem svojem življenju in hotenju odvisen od graščakov, ni smel tudi s svojimi otroki svobodno razpolagati, torej jih tudi v šolo ni mogel svobodno poslati, ako bi se bil v svojih željah drznil tako visoko sanjati. In zato je bil le izreden slučaj, posebna sreča, ako je bilo komu dano, da je šel v šole, da se je preštudiral v gosposki stan. Pravih kmečkih sinov, ki bi študirali v srednjem veku in vse tja notri v drugo polovico 18. stoletja, najdemo zato v naši kulturni zgodovini neverjetno malo, več pa je seveda takih, ki so izšli iz meščanskih krogov, kateri niso bili v svojem življenju tako omejeni in vezani kakor kmet.

Ker ni bilo v naših krajih visokih šol, so ti naši študentje, kolikor jih je bilo, hodili v nemška mesta in v Italijo, kjer so se v družbi z dijaki drugih narodnosti kosali, doživljali razne avanture, o katerih je zvedelo tudi naše ljudstvo in so jih potem pripovedovali in peli.

Študent iz srednjega veka in iz poznejših stoletij se v šolo ni vozil ne s pošt-nim vozom in ne s furmani, ne z železnico in ne z avtobusi, vsa pota je prehodil in si na svojih dolgih rajžah s prošnjo in pesmijo, s šalo in zgovorno besedo poskrbel za prenočišče in prehrano. Da so bili med študenti tudi taki, da so odkrivali prihodnost, da so čarali in uganjali še druge take in podobne pridobitne znanosti in umetnosti, ni pač nič čudnega, ko so bila pretekla stoletja kar žejna takih senzacij....

Učni jezik srednjeveških šol in še dolgo potem je bila latinščina. Latinščino je ljudstvo slišalo le pri maši in cerkvenih obredih in imelo pred njo neznansko spoštovanje. Človek, ki jo je znal, mu je bil izredna prikazen, saj je z njo lahko čaral, rotil duhove in pomagal sebi in komurkoli, če je le hotel....

Vse te okolnosti so dajale študentu v preteklih stoletjih poseben čar in sijaj, ki so ga večale še razne legendarne zgodbe, kot n. pr. legenda o sv. Gregorju, ki mu je umrla mati in je dobil mačeho, katera se ga je po očetovi smrti hotela iznebiti in ga je poslala v šole. Prvo leto se je naučil, da je vedel, kaj psi lajajo, drugo leto, kaj vrane krakajo, tretje leto, kaj žabe kvakajo. Mačeha se je razjezila, pa ga je poslala v svet s pogačo, ki ji je vmesila strupa. Gregor se je na poti usmilil psa, a pes ni maral jesti in mu je z lajanjem povedal, da je pogača zastrupljena. Prideta pred grad. Vrane krakajo, da bodo roparji ponoči ubili graščaka. Gregor to razume in prepreči. Na gradu ga pridržijo in študira. Po grašča-

kovi smrti se odpravi proti Rimu. V mlaki kvakajo žabe. Papeški ribiški prstan ima v golši ena izmed njih. Kdor bi ga dobil, bo izvoljen za papeža. Pes in vrana pomagata Gregorju. Ujameta žabo, ki ima prstan. S prstanom pride Gregor v Rim in stopi v cerkev, kjer volijo papeža. Bel golob leta po cerkvi. Komur bi sedel na ramo, bi bil izvoljen. Dotlej še ni nikomur. Komaj pride Gregor v cerkev, prileti golob na njegovo ramo in tako postane papež, h kateremu priroma pozneje tudi mačeha, da se izpove svojega greha, a dobi za pokoro poljubiti prvi križ, ki ga najde pred mestom. Križ sta bili dve veliki kači, ki sta jo pičili... Kakor ta legenda, ki živi v goriških gorah in zanimivo kaže, kaj je vse ljudstvo menilo, da se v šolah učijo, je iz kobariških hribov tudi zgodba o študentu, ki se je zapisal hudiču, ko je v tujem mestu stradal, a ga je rešila pogube sveta Šembilja, vendar maše ni mogel brati... Podobna je podkrnska zgodba o študentu, ki je prevaral vraga: moral je v njegovo šolo, da ga je plačal s senco...

Tako je prešel študent v legende in pripovedke, a tudi v narodno pesem.

Motiv hudiču zapisanega študenta srečamo tudi v narodni pesmi „Sveti Anton v pekel prodan“ (Štrekelj, I. 415), ki je znana samo na Tolminskem.

Sveti Anton ni mev ko leta tri,
je že znav molit svet roženkranc.
Svet Anton ni mev kot sedm let,
je že šev v šolo zabitarsko.
An se je lepo šole včiv,
vsem tem drugem šolarjem v zgled je biv.

„Kaj se ti tolkan šole včiš,
saj si že, Anton, v pekel prodan,
saj si že, Anton, v pekel prodan.“

Anton pravi, govori:
„Čajte, čajte, šolarji,
saj grem prašet matr moje.“

Mati tako govori:
„Saj s' Anton v pekel prodan,
preden s' se na svet rodiv.“

Svet' Anton je žalosten postav:
„Mat', pecite belo brošnjo,
in ravnajte m' palco romarsko!“

Sv. Anton se na to odpravi in pride pred vrata črnega pekla, kjer reši duše, nato pred nebo, a mora spet na svet in postane sloveč pridigar.

V tej pesmi vidimo šoloobvezno starost — sedem let, in označeno zabitarsko šolo, — jezuitsko gimnazijo, kar je seveda anahronizem, ker je sv. Anton živel že v 15. stoletju. V drugih pesmih o sv. Antonu, v katerih pa ni govora, da bi bil v pekel prodan, je svetnik prav tako priden šolar: saj, kadar se je rodil, sam Jezus je pri njem bil, in kadar ga je mati „v zibko pokvadava, sam usmilen Jezus je zraven stav, zastopnost mu je noter dajav“, pa „je v šolo šel on rad, ko je sedem let star biv, se je že lepo šole učiv, vsim študentam za luč je biv.“ Mati je želela: Da bi te dočekala i sedem let staroga dala bi te školati za otca duhovnega za mladoga popíca. (Štr. I. 418.) In res je „zrasel, vučil vse boljše, osemnaest let star bio, sve šcole izučio.“

Kakor mati svetega Antona v narodni pesmi, tako je želela — in najbrže še danes želi večina slovenskih mater, ki je dala sina v šolo, da bi postal gospod, duhovnik. In so tudi v starih, dobrih časih navadno doživele to veselje.

Nesrečni „Galjot“, ki se mu posreči priti do obale, izve:

Na tvojem domu dobro gre,
tvoj sin bo novo mašo pel...

in srečni oče, a nesrečni mož

poseže v torbico,
prinese ven rumeni zlat:
„Oj nesi mojemu sinu,
ki bo novo mašo pel.“ (Štr. I. 250.)

Zakleta sinova vrana povesta materi:

Ko boste imeli hčerko,
hčerka bo imela sinka,
tistga sinka boste v šolo dali.
kadar bo on novo mašo bral —
tistikrat bova midva rešena (Štr. I. 289.)

Materino željo, da bi bil sin duhovnik, utemeljuje pesem:

Ti imaš že sinka dva
v Nemškemu gradcu sta:
Eden bo novo mašo bral, —
bo mater iz vic jemal. (Štr. I. 129.)

Vsem pa ni bilo dano, da bi doštudirali. Šole so dolge, šole so težke, pa pride bolezen in študent, o katerem so upali, da bi staršem pomagal, umre. Tako vidimo v „Žalostni usodi treh sinov“ tudi študenta:

Ta prvi sin je bil študent,
je študiral osem let,
je študiral osem let,
deveto leto moral umret. (Štr. I. 706 — 710.)

V inačicah te pesmi imamo tudi dobo sedmih let. Prav toliko let se je moral učiti tudi sv. Lovrene, ki ga je hudoba odnesla:

Haspud je šole ha učiv,
šole učiv sedam let. (Štr. I. 584.)

V letih študiranja pride fant tudi v dobo, ko se mu vznemiri srce, ko se zagleda in je na razpotju, ko ne ve, ali bi na desno ali na levo, ali bi se še navduševal za poklic, radi katerega so ga poslali v šolo, ali bi prebral:

Očetu, mater je obljubil,
da bo novo mašo pel,
svoji Micki pa je obljubil,
da jo bo za gvišno vzel. (Štr. I. 728.)

A ko poje pesem, da

Lepš ljubezni ni na sveti,
kot ljubezen fantovska,

nam tudi pove:

Pa je ni goljfiije veči,
kakor je študentovska,

saj se je študent le premislil in se je odločil, ko se je vprašal:

Komu se hočem zdaj zlagati,
svojemu oču ali materi?
Ali se hočem zdaj zlagati.
moji ljubci cartani?

da se ne zlaže staršem, da če dostati, kar zapoved zapavi, in bere novo mašo, pri kateri dekile omedli in umre, a umre tudi on in ju pokopljejo skupaj; iz njegovega groba zraste rdeča gartroža, iz njenega bela lilija, ki se vzpneta nad cerkev, kjer se združita in rasteta skupno pod nebo...

Ob takem doživljaju je narodni pevec, pa tudi če je bil sam študent, zaklical:

Vi študentje, premišlujte
vaš letá duhovski stan!
Vaše bukve premišlujte,
pustite ljubice na stran! (Štr. I. 736.)

Študent bi se moral po narodni pesmi zavedati, da

Dvema hospodoma služiti,
to je masa pratašku:
študirati noj lubiti
je pa prepovedanu. (Štr. I. 737.)

Seveda srečamo v narodni pesmi tudi takega študenta, ki pravi:

Očki, mamki sem se zlegal,
moji ljubci se na smem,
na ne vrataca bom potrkal
s svojim zlatim prstanom."

Ko ljubica nemško govori, jo zavrne:

„Kaj boš nemšku govorila,
ko po kranjsku dobro znaš!“

In oni, ki se je tako odločil, se je potem lahko postavljajal:

Lani sem nosil tonzuro,
tonzuro frančkajnarsko,
letos pa nosim frizuro,
frizuro študentovsko...

Študent, ki je tako pel, pa seveda ni iz starih časov, ker tedaj študentje niso tako nastopali. V pesmi „Študenta in kelnarica“ vidimo, kako

Po cesti gresta študenta dva,
študenta dva študirana,
med seboj se pogovarjata,
kaj bodeta večerjala.

Njun pogovor je slišala kelnarca, ki je v eni inačici (Str. I. 392.) „Nežica, ljubljanska lepa kelnarca“, pa jima pripravi in dá večerjo, a ko jo vprašata, da bi rajtengo povedala, pravi:

Rajtenge pa nič ne bo!
Študenta le povejta to:
Kam tiste duše pridejo,
ki vodo med vince mešajo?

in še hoče vedeti, kam pridejo duše, „ki svoje otroke zapravljajo“, in končno tiste duše, „ki starše čez prag posujejo“ — in ji študenta povesta:

Gori, gori, gorela boš,
zveličana nikdar ne boš!

Študent je bil tudi junak. Leta 1685 ga vidimo pri oblegi Dunaja, kako se hrabro bojuje. Vsi stanovi so odpovedali, vsem je bilo predvsem za življenje, da si ga rešijo, češ, „podajmo se, podajmo, še raj damo krono cesarjevo, ko damo glavo našo“, medtem ko

Solarji so se posvetovali,
posvetvali, sklenili:
Branimo se, branimo se,
še raj damo glavo našo,
ko damo krono cesarjevo!“

In tako se je zgodilo, „da prve tope k' so spustili iz mesta ven, pobil' so Turka en part, druge tope k' so spustili, pobil' so Turka pol, tretje tope k' so spustili, pobil' so Turka vsega.“

V inačici pesmi Turki pred Dunajem, katero pa označuje Strekelj, da ni narodna, da je prevod kake nemške historične pesmi, ki se je širila po tako zvanih „Fliegende Blätter“ tiste dobe, a jo je vendarle med narodom zapisal M. Ravnikar-Požencan, je študent še vse boljše podan. Cesar, ki se je prestrašil Turka, ker ni bil še pripravljen na boj,

V Rim se k papeži oberne
naj nadlogo on odverne,
šoljcam naj povelje da,
de pomore, kot kdo zna.

In res, ta prošnja ni ostala neuslišana, ker kakor poje pesem:

Oče papež piše v Celje,	De naj delajo zvijače,
v Prag in nemške vse dežele,	vere varvajo domače,
de vsi hitro imajo prit,	de pokažejo serčnost,
Turka strani odpodit.	dajo Duneju prostost.

Šolci v Pragi ino v Celji
ino nemški vsi dežili
zdaj vsi tako reko:
Turk še li spoznal nas bo!

Pred posekal nam bo buče,
preden dobil bode ključe
našga mesta Duneja,
ker naš cesar dom ima.

Kar jih je v Prazi, Celji
ino v nemški cel deželi,
hitro vsi vkup gredo
in zvijače zdaj počno.

Komaj so jo permahali,
Turki so se že podali,
de orožje z rok dajo,
šolci streljat pa začno...

Da je bil naš študent tudi pobožen, vidimo iz pesmi „Marija gre z Jezusom na božjo pot“.

Po cesti gresta študenta dva,
ka sta iz černe šole šla,
prišla sta do lipe zelene,
do ne hladne senčine.
Pod lipo sedi Marija,
na krilu drži Jezusa.

Marija ju vpraša, ne bosta li nič počivala, pa se ji ponudita, da ji bosta nesla Jezusa. In ga ji neseta in gredo, a ko pridejo do nekega grada, v katerega stbila namenjena, rečeta:

Tu imaš, Marija, Jezusa,
tu boma mija noter šla.

Marija je ustavlja, da bi jima dala plačilo za njuno pomoč, a študenta povesta, da nočeta drugega, ko duši sveti raj... (Str. I. 472.)

*

Tak je študent v naši narodni epski pesmi — lirskih, v katerih ga tudi srečamo, v tem sestavku nisem upošteval. Čudno je, da razgibano študentovsko življenje iz preteklih stoletij ni povzročilo s svojimi epskimi motivi več pesmi. Ali smo jih imeli in so se pozabite in porazgubile, ali so prešle v take pripovedke in legende, kakršne sem uvodoma omenil? Če je komu znana še kakšna narodna epska pesem iz študentovskega življenja, naj jo pošlje „Mentorju“, da jo reši pogube.

JANEZ REMIC:
TIHA PESEM

Tiha pesem plove
v radostne domove
mojega srca.

Nežna misel veže
me v skrivnostne mreže
onega sveta.

Dlan približam dlani,
ujetnik sem vdani
svojega Boga.

NAŠI TEMELJI

Vtisi s Koroške.

Dva temelja je Slovincem položila Koroška: vero in narodnost. Nekdanja Carinthia je oklepala slovenski rod v svojih zgodovinskih mejah in ga napajala z lepoto lastne zemlje in s ponosom svoje samostojnosti. Za Borutom in Inkom mu je dala slovesno ustoličene vojvode na Gosposvetskem polju. Kakor prekrasna zibelka je bila našemu narodu Koroška, ki ga je negovala in vzgajala v kulturnem bogastvu do zrelosti za mogočno poslanstvo, ki naj ga vrši v svobodni narodni državi skupno s Hrvati in Srbi in še Bolgari. S tem je utrjevala Koroška temelje naše narodne zavesti in nam bila dobrotnica, ki je ne smemo nikdar pozabiti.

Toda dala nam je še več. Na Koroškem je najprej in najmočnejše zasvetila Slovincem luč Kristusove blagovesti, ki naj tudi našemu narodu odstrani temo poganskih nižin in jo nadomesti z bistveno višjo rešitvijo vseh vprašanj, ki mučijo človeka in narode. Na Koroškem je naš narod doživel to, kar je o vseh izrekel veliki slavist Vatroslav Jagić: „Za narode srednjega in novcege veka v vsem razvoju ni važnejšega trenutka od pokristjanjenja. Krst in krščanska vera so vrata, skozi katera se gre v zbor izobraženih narodov; to je zlati ključ, ki odpira na krščanskih resnicah osnovano življenje; ta luč razganja temo krivoverstva in postavlja temelje krščanske prosvete!“ Prišli so Modest in Kočar in drugi ter prinašali evangelij s severa in juga, prišla tudi sv. brata Ciril in Metod in njuna pot je zopet križala Koroško, naš narodni in verski Betlehem. Gospa Sveta stoji v bližini Krnskega gradu in ob knežjem prestolu, vera je potrdila narodnost in slovensko ljudstvo je vedno navdušeno ščitilo svojo vero. Tako nam je Koroška resnični vir temeljev, pa tudi simbol njihove tesne zveze, ki je ni dovoljeno raztrgati. Kdor ruši eno, pokopava že tudi drugo.

Žal nam je ravno Koroška, ki je videla versko in slovensko pomlad našega naroda, morala postati bojišče za verske in narodne ideale. Val ponemčevanja, ki že stoletja prodira v lepo koroško zemljo in si jo na vsak način hoče osvojiti, je po svetovni vojni dobil še novih pobud za svoje razdiralno delo. Ne mine skoro teden, da nam ne bi „Koroški Slovenec“ poročal o novih krivicah, ki prihajajo nad slovenski narod. In če se sprehajaš po celovških ulicah ali ob naših jezerih, boš videl, koliko so nam že vzeli! In še več bi radi.

Priče slovenske narodne kulture, ki jih nikjer ne vidiš toliko kot v celovškem muzeju, so nasilno hoteli proglasiti za priče nemške kulture s tem, da so odstranili tudi najmanjšo črko, ki bi mogla spominjati na nas. Tudi naše vasi in običaje tujcu v filmu in na izletih kažejo kot nemške: znamenje, da jih silno skrbi, bo li mogoče slovensko kmečko ljudstvo, ki je vzdržalo tisočletno borbo za svoje naravne pravice, končno ukloniti in premagati. Toda, zdi se, da to

ne bo mogoče. Na vsak nemški naklep odgovori slovenski sklep: umreti nočemo!

Toda ponemčevalno nasilje si je izmislilo s pomočjo slovenskih verskih in narodnih odpadnikov način, ki more v resnici postati usoden.

V trdnem in zgodovinsko tako izpričanem prepričanju, da bo koroški Slovenec narodno razpadel tedaj, ko bo tudi versko in moralno zatajil svoje prednike, svojo zgodovino in ponos, so Nemci začeli uvajati pod krinko narodnih plesov, iger in veselic ter krožkov med ljudstvo nenravnost življenja in brezbržnost do vere. Načrt je dobro premišljen: dokazati ljudem, da vera in narodnost ne tvorita enote zdravega in zavednega slovenskega človeka, marveč da je mogoče gojiti narodne običaje in kulturo tudi brez vere in morale. Seveda, to se že močno kaže, jim je to navidezno spoštovanje samo krinka, pod katero hočejo streti moralno silo slovenskega človeka in ko bo ona strta, tudi krinka ne bo več potrebna.

Uspehi tako začrtanega dela se že vidijo. Med Slovenci na Koroškem ločimo dve skupini: narodno in versko zavedne, ki jih tudi Nemci imenujejo Slowenenen, in pa polzavedne ter moralno propadajoče, ki jih imenujejo Windische, pred katerimi pa tudi sami nimajo nobenega spoštovanja, ker so slabotne in kupljene duše. Radi omenjene propagande, pa žal število slednjih raste na škodo prvih in vsega našega naroda. Pokazalo se je, da so najrazličnejše narodne zabave samo vaba za življenjski materializem, ki mu ni nobena stvar več sveta. Koroški Slovenec, ki se vabi materializma vda, postane kmalu tudi narodni odpadnik.

Tega se prav dobro zavedajo tudi zavedni Slovenci, ki s strahom opazujejo verski in zato tudi narodni propad naših bratov onstran meja. Da to propadanje ustavijo, prirejajo po Koroški zdrave narodne prireditve, širijo prosveto, imajo tečaje itd. Toda to delo jim oblasti in privatna društva vedno bolj ovirajo in skoro onemogočujejo. V zavesti, da je vernost slovenskega človeka tudi najmočnejše poročstvo njegove narodne zavesti, voditelji koroških Slovencev, posebno njihovi duhovniki, skušajo na vsak način rešiti vero in moralo svojega ljudstva. Zato se borijo zoper vse poskuse demoraliziranja Slovencev, naj se že to godi po tisku, prireditvah, društvih in podobno. In da bi Slovence spomnili, da je med vero in narodnostjo pri njih najtesnejša zveza, jih spominjajo na čase narodne svobode, pa še bolj na čase pokristjanjenja. Gospa Sveta je kot simbol vernega in zavednega Slovenca postala zopet cilj mnogih romanj in procesij, grob sv. Modesta, velikega blagovestnika, je vedno bolj obdan od cvetja in luči. Tam se slhajajo Slovenci ne za prazno navduševanje, ampak k tihi molitvi za svoj rod. In tako lahko rečemo, da se godi na Gosposvetskem polju novo pokristjanjevanje slovenskega naroda, ki tudi zato svoje rodne in zgodovinske zemlje ne bo mogel pozabiti in svojega jezika ne zatajiti. Preveč živo ga vsa ta prelepa zibelka spominja temeljev, ki so nam tam zrasli in mi iz njih: vere in narodnosti.

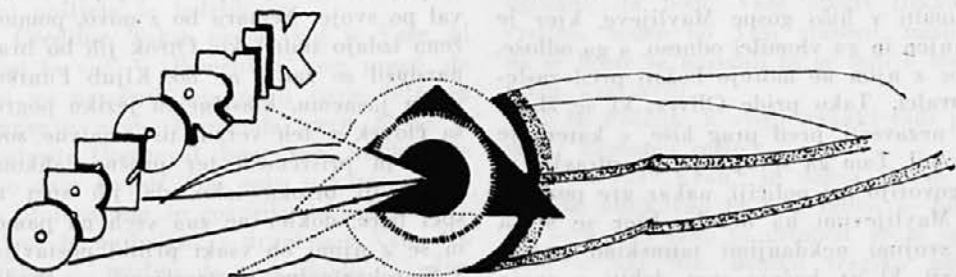
KURENT:

MENTORJEV POVERJENIK

Pust je zdaj v deželi,
radi bi bili veseli?
Le pogledjte sliko to
in hahljajte se: Hoho, hoho!

Smejete se že, seveda,
a poverjenik, ki gleda,
kje, kako bo obsedel,
ni prav nič, prav nič vesel!

Da ga pa le vzveselite,
Mentorja si naročite,
naročnino poravnajte,
pótlej se pa le smejájte!

NOVE KNJIGE

Knjige družbe sv. Mohorja: Poleg že omenjenih rednih knjig, je izdala Družba še štiri izredne za doplačilo, s katerimi hoče ustreči vsem, ki jim letni dar ne zadošča. Tudi pri izrednih knjigah ima odbor srečno roko in nudi res dobra, vredna dela. Oglejmo si jih!

Willa Cather — Anton Anžič: Skof Nove Mehike. Mohorjeva knjižnica 85. Str. 218. V devetih „knjigah“, ki imajo

več ali manj poglavij, nam največja sodobna ameriška katoliška pisateljica podaja v nekaki biografski povesti življenje in delovanje prvega misijonskega škofa v Santa Fe patra D. J. Janeza M. Laturja in njegovega vnetega sodelavca patra Jožefa Vajana. Enotne zgodbe v tej povesti, ki obsega dobo 25 let sredi preteklega stoletja, ni, a zato je pisateljica nanizala ob ti dve glavni osebi toliko zanimivih dogodkov iz življenja na divjem zapadu in vso čudovito lepoto

in posebnost pokrajine in ljudi, da ji slediš od začetka do konca z nezmanjšano napetostjo. Ob tem škofu Nove Mehike nehote misliš na našega Baraga in bi bil vesel, če bi tam v Ameriki vzrastel slovenski pisatelj, ki bi nam na tako zanimiv način prikazal našega apostolskega misijonarja in škofa.

Charles Dickens: Oliver Twist. Poslovenil Oton Župančič. Ilustracije Georga Cruikshanka. Mohorjeva knjižnica 87. Str. 546. Kdor je prebral Davida Cooperfilda, bo z veseljem segel tudi po Oliverju Twistu, ki ga imamo Slovenci že izza 1911 v Župančičevem prevodu, ki je v Mohorjevi novi izdaji popravljen. Tudi Oliver je deček, ki ga spremljamo sirtotka iz porodnišnice, kjer mu mati umre, v sirotišnico, potem k pogrebniku, odkoder pobegne in pride v tatinsko družbo žida Fagina, nato pa po srečnonesrečnem naključju v hišo gospoda Brownlowa, kjer prebije svojo bolezen, nakar ga spet Fagin po svojih ljudeh ugrabi, a ga prevzame vlomilec Sikes, s katerim mora vlomiti v hišo gospe Maylijeve, kjer je ranjen in ga vlomilec odneso, a ga odlože, ker z njim ne morejo bežati pred zasledovalci. Tako pride Oliver, ki se zbudi iz nezavesti, pred prag hiše, v katero je vlomil. Tam ga sprejmejo, ga zdravijo in izgovorijo pri policiji, nakar gre pozneje z Maylijevimi na deželo, kjer se sreča s svojimi nekdanjimi tatinskimi gospodarji, ki ga hočejo spet dobiti v svoje kremplje, a njegovi skrbnici to preprečita. Z dežele se vrne Oliver v London, kjer Nancy, Sikesova zaupnica, razjasni njegove rodbinske veze, nakar gospod Brownlow toliko časa tako bridko preizkušenega dečka posinovi in ga vedno bolj ljubi. To bi bilo ogrožje tega romana, ki ga moraš brati, ker Dickensove umetnosti ni mogoče v vseh njenih čudovitih potankostih niti od daleč približno naznačiti. Poleg Cooperfilda in Pickwickovcev je Twist Dickensov najboljši roman. Mohorjeva družba je s tem de-

lom gotovo ustregla vsem, ki ljubijo lepo knjigo.

Narte Velikonja: Naš pes. Mohorjeva knjižnica 84. Str. 112. Velikonja, ki zna prislunhiti otroški in mladinski duši, kar je že večkrat pokazal v „Mentorju“, da ne omenjam drugih njegovih del, je to pot zopet ustregel mladini, ko ji je v tej knjigi razgrnil svojo deško dobo do prvega študentovskega leta. Zgode in nezgode, ki jih je doživljal s svojimi brati in tovariši in psom Belinom tam doma ob vzhodnem robu Trnovskega gozda, je tako zanimivo in svojstveno podal, da moramo uvrstiti to knjigo med najboljše, kar jih imamo v našem mladinskem slovstvu.

Viljem Hey — Anton Funtek: Sto basni za otroke. Mohorjeva knjižnica 88. Str. 124. Iz svojih prvih ljudskošolskih let se spominjam polovico teh basni, ki so prav takrat — 1895 — izšle v goriški Gabrščkovi knjižnici za mladino. Otroci smo jih pač brali, a bolj smo bili zadovoljni, ko nam jih je učitelj pripovedoval po svoje. Nemara bo z novo, pomnoženo izdajo tudi tako. Otrok jih bo bral, navdušil se zanje ne bo. Kljub Funtkovemu jasnemu, klasičnemu jeziku pogreša človek v teh verzih tiste naive sočnosti in prisrčnosti ter prožne lahkotje, ki osvoji otroka tako, da jih spet in spet bere, dokler ne zna vseh na pamet in se z njimi ob vsaki priliki postavlja. S Smrekarjevimi ilustracijami — škoda, da jih ni več! — je knjiga mnogo pridobila.

POMENKI

Kozma. V „Jutranjih meglicah“ ste pokazali, da obvladate ritem in da Vam rime ne delajo težav, a kaj, ko v teh Vaših verzih ni nikakega doživetja! Besede, besede, same besede, kar pa ne more biti pesem, tudi če bi bile še tako lepe. Pošljite drugič kaj več, da bom mogel soditi, kako je z Vašo pesniško žilo.

I. R. Iz vseh Vaših pesmi diha toplo čustvo. „Nocoj...“ bi kar rad priobčil, a druga kitica se Vam je tako izmaličila, da skvari lepo misel, ki ste jo hoteli povedati. Prav tako je v „Križu“. Ponavljate vse brez potrebe in vsa misel se razblini. „Tiha pesem“ je oblikovno od vseh najboljša, a če mislim, da jo govori kmečka mati, se mi zdi le njena beseda preveč iskana, papirnata. „Pesem“ in „Polnoč“ sta utrinka, ki bi bila uporabna, ako bi ju znali poantirati. Morda bom „Pesmi“ sam dal tako poanto, ki bi bila umestna, in jo potem priobčim.

Katarina Kniller. Veseli me, da ste v Vašem razredu z „Mentorjem“ tako zadovoljni in da ga težko pričakujete. Zdaj, ko imate v njem svoje zastopnike, poagitirajte toliko bolj zanj. — O Vaših pesmih tole: „Vračanje“ in „Jek srca“ sta se Vam ponesrečili, ker s svobodnim verzom ne znate še ravnati. Dobri bi bili „Beračeva“ in „Iz barake“, ki ju nemara priobčim, da se opogumite in mi pošljete še boljših.

Creditor. Takih pisem, kot je Vaše, bi rad še več. V „Pomenkih“ sem prosil, da bi mi naročniki sporočali svoje želje in mnenje, a ste Vi menda tretji, ki se je oglasil. Upošteval bom vse, kolikor se bo dalo izvesti. Onj spis, o katerem sva s profesorjem že govorila, le pošljite! — Prva je najboljša, v drugi sem Vam dva verza — mislim, da ne v škodo, — spremenil, tretja pa me ni ogrela. — Kaj pa drugi, kako da se nič ne oglašajo? Dajte, zganite se vsi, da bom imel kaj izbirati! Tako bi bil list tudi vedno boljši!

Y. Radi bi, da bi na dolgo govoril o Vaših pesmih? Ako bi mi dopuščal prostor, bi Vam in vsem od podrobnosti analiziral vse in Vam pokazal, kakšne napake delate, a tako se moram vedno omejiti na najnujnejše ugotovitve. Svetoval bi Vam, da se držite za enkrat še

vedno „stare“ forme, ker je preiskusni kamen in najboljša šola za začetnika. Šele ko boste tradicionalno formo obvladali, lahko poskusite s svobodnim verzom, ako hočete biti za vsako ceno „moderni“. Sicer Vam povem, da se vračamo spet v uklenjenost naših klasikov, kar bo naši pesmi le v prid. — V Svetem večeru in v Večeru ste pokrajino lepo zajeli, le sklepna poanta v obeh mi ni všeč. „Večer“ morda o priliki priobčim, samo nekoliko ga bom moral opiliti. „Bajka o sreči“ je motivno stara, a bila bi, če bi jo znali svojstveno živo podati.

J. M. Vaša „Planinska tragedija“ je kljub sodobnemu obeležju strahotno romantična zgodba, ki pa kaže, da so v Vas prave osnove pripovednika. Za enkrat še ne veste, da mora pisatelj računati tudi s stvarno možno resničnostjo, ki mora kajpada odgovarjati času, v katerem se dejanje godi. Sicer pa ste psihološko posledico krivde dobro zadeli. Jezikovno se boste morali tudi še ugledati, da bodo Vaše stvari tiskanja vredne. Sodeč po Vaši starosti, mislim, da se boste še naredili in se tudi v Mentorju uveljavili.

C. H. Pošljite k svoji uganki tudi posebej napisano rešitev.

K. P. Vaš „Kruh“ je dobra pesem — seveda, oblikovno bi bila lahko še boljša, — a tudi tako bi priobčil, če bi spadala v naš list. Bridko tragiko naših dni ste tako zajeli, da zgrabi. Poskusil jo bom oddati drugam. Če jo sprejmejo, Vas prihodnjič obvestim. Le ravnajte se po danih navodilih in videli boste, da bo vedno bolje. Pa še kaj se oglasite.

G. A. Napredek se pozna, čeprav Vam je pesem „Kje si morje?...“ nastala ob Jenkovi, ki je seveda ne dosega. Tudi o Vas mislim, da se boste še pridno oglašali v Mentorju z dobrimi pesmimi!

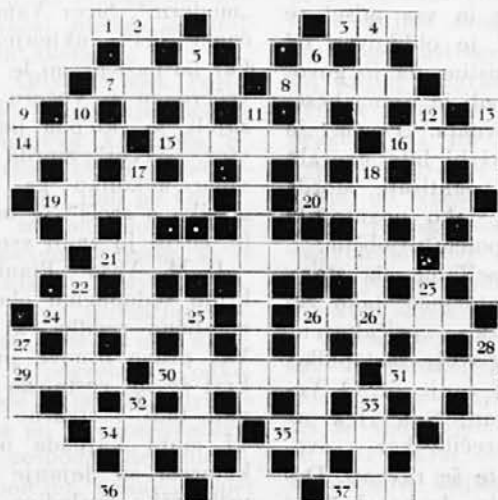
ZANKE IN UGANKE

1. KRŽANKA.

(Martin Kos, Ljubljana.)

Vodoravno:

1. žensko ime
3. ima vsak človek
7. rokodelec
8. mesto v Franciji
14. ima nevesta
15. časopis (tujka)
16. godalo
19. geometrični lik
20. mineral trdotne le-
stvice
21. slovenski pisatelj
24. slika sestavljena iz
kamenčkov
26. časovna členica
26. mohamed. sveto
mesto
29. nesporazum
30. domača žival
31. žensko ime
34. množica pred bla-
gajno
35. sportni boj
36. kača
37. naša filmska diva

Navpično:

2. sorodnik tjuvenja
4. gorovje v Rusiji
5. črn človek (brez e)
6. Župančičeva pesni-
tev
9. žensko ime
10. pričetek poleta (pri
aeroplanu)
11. kakor 21. vodorav-
no
12. strup proti mrzlici
13. čas
17. človek, ki goji sport
18. siciljsko mesto
22. ptič
23. pri glasbi
25. oskrbovalec kleti
26. slovenski slikar
27. Zedinjene države
(kratica)
28. kar obrodi drevo
32. tvrdka čevljev
33. namenilnik od gla-
gola umiti

2. SIGNATURA.

(Klant, K—j.)

3/XXV, 15/XIV, 1/VIII : 14/X, 11/XX, 25/XVI, 23/XIII, 11/XX, 15/XV, 6/.

Katera knjiga je za temi številkami?

Nagrada za prihodnje žrebanje: Starejši letnik „Mentorja“.

Rešitev zank in uganek

1. Spomenik. Vodoravno: 1. Ani, 2. Nos, 5. tek, 4. os, 5. ni, 6. mož, 7. Eva, 8. der, 9. ni, 10. ena, 11. dro, 12. jak, 15. osa 14. S. O. S., 15. Iva, 16. pes, 17. JS, 18. ura, 19. rak, 20. če, 21. ime, 22. Čop. — Navpično: 25. Noe, 24. iskra, 25. si, 26. oven, 27. žar, 28. ia, 29. as, 30. kasa, 31. oves, 32. sraka, 33. Ra, 34. ep.

2. Posetnice. 1. šolski sluga, 2. državni upokojenec, 3. dimnikarski pomočnik, 4. bančni ravnatelj.

Prav so rešili: Edmund Mom, Radvanje pri Mariboru; France Modrinjak, kaplan, Loče; Anton Klobovs, sedmošolec, Kranj; Janez Ogrin, tretješolec, Alojzij Grozde, drugošolec, Mihael Dolinar, tretješolec, vsi trije v Marijanišču, Ljubljana; Justin Miklavc, četrtošolec, Štepanja vas; Jožef Čerin, Rakovnik; samo „Spomenik“: Vanja Groznik, tretješolec, Alojzij Goljuf, tretješolec, Aleksander Weiss, dijak, vsi na Rakovniku, Ljubljana; Fr. Jug, Studenci pri Mariboru.

Izžreban je bil Mihael Dolinar, ki dobi Koledar Družbe sv. Mohorja za 1957.

V Jugoslovanski knjigarni si naročite sledeče knjižne zbirke:

Leposlovno knjižnico
Ljudsko knjižnico
Zbirko domačih pisateljev
Zbirko mladinskih spisov
Kosmos

za malenkostne mesečne obroke. Zahtevajte naš Vestnik, ki ga pošljemo brezplačno z natančnimi podatki.

JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA V LJUBLJANI

Diafillmax Skioptični aparat za društva in šole! Velikanski odjem v drugih državah. — Nastala je nova industrija!
Za katehete! Verski pouk s projekcijo! — Teža aparata 2.300 gr. Velikost 30x14x25 cm. Za vsako elektr. napetost! Diapozitivi na filmu! 60 diapozitivov tehta nekaj gramov! Ogromna izbira kulturnih serij. Okoli 500 katoliških verskih serij! Najcenejša projekcija. Do 4 m široke slike! Cena D 1.750.- — Cenik zastoj!
Drogerija Gregorič **Ljubljana, Prešernova 5**

DIJAKI!

Obiskujte Ljudsko knjižnico v Ljubljani, Miklošičeva c. 7/l., ki Vam nudi bogato izbiro knjig za nizko izposojevalnino.

NOVA ZALOŽBA LJUBLJANA

Kongresni trg št. 19.

SOLSKE POTREBŠČINE za vse šole, učila, zvezki, barve, risalno in tehnično orodje, nalivna peresa.

KNJIGE: šolske, leposlovne in znanstvene. Tuja literatura v vseh jezikih. Cankarjevi in Finžgarjevi zbrani spisi.

OPOZORILO! Na polovico prvotne cene in še več so znižane pomožne knjige za dijake, tako: Kelemina. Literarna veda; Oris zgodovine umetnosti pri Slovencih; razni prevodi iz klasičnega slovstva i. t. d.

LJUDSKA POSJOJILNICA V LJUBLJANI

registr. zadruga z neom. zavezo
Miklošičeva cesta 6
(v lastni palači)

obrestuje hranilne vloge po najugodnejši obrestni meri

NOVE VLOGE, vsak čas razpoložljive, obrestuje po 3%

? ALI POZNATE SLOVENSKO ZAVAROVALSTVO ?

Zadnja desetletja prejšnjega stoletja so v slovenski gospodarski zgodovini zelo važna. V konsumnih društvih in blagovnih ter kreditnih zadrugah je našel slovenski človek rešitev iz spon tujih kapitalistov in se osamosvojil.

V enem dolgo časa ni mogel stopiti na lastne noge — v zavarovalstvu. Naši ljudje so bili v tej važni gospodarski panogi često prepuščeni na milo voljo tujcev, ki so iz nesreče našega človeka kovali zlate kapitale.

Pa je šinila tudi tu rešitev v letu 1900 z ustanovitvijo samostojne slovenske zavarovalnice

Vzajemne zavarovalnice v Ljubljani

Tekom 35 let se je Vzajemna zavarovalnica v Ljubljani iz skromnih početkov razvila v mogočno gospodarsko podjetje, ki ima v elementarnem oddelku 21 milijonov, v življenjskem pa 29 milijonov kritnih sredstev. Letni premijski donos znaša v elementarnem oddelku približno 10 milijonov, v življenjskem pa nekaj nad 5 in pol milijona.

Za enkrat vodi Vzajemna zavarovalnica naslednje panoge:

- a) **ELEMENTARNI ODDELEK** - požarno zavarovanje, steklo, jamstvo, kasko, nezgode vlom in zvonove.
- b) **ŽIVLJENJSKI ODDELEK** - življenjsko in rentno zavarovanje v vseh kombinacijah, dalje v posebnem oddelku
- c) **KARITAS** - posmrtninsko zavarovanje.

Slovenski izobraženec mora poznati zgodovino in pomen slovenskih gospodarskih institucij, da ve prav svetovati in prav tolmačiti vsakemu slovenskemu gospodarju, ki se z zaupanjem obrne nanj za nasvet.